

UGOVOR U DRUMSKOM PREVOZU ROBE

Akademik prof. dr. Dragan M. Golijan, email: d.golijan@teol.net

Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, Bosna i Hercegovina

Jelena D. Golijan, master prava

FPSP Beograd

Sažetak: Drumski prevoz robe je stara djelatnost jer je robu trebalo dostaviti do kupca. Ta vrsta prevoza ima i svoje nedostatke i prednosti. Sve te odnose trebalo je vezati ugovorno. Sam ugovor se usavršavao sve do Konvencije u ugovoru za međunarodni drumski prevoz robe. Ugovori ove vrste su neformalni, bitni elementi su predmet i cijena prevoza. Zaključuje se u pisanoj formi, najčešće izdavanjem drumskog tovarnog lista. Ugovor prestaje urednim ispunjenjem ili raskidom ugovora. Značajna pitanja su prava i obaveze drumskog prevozioca. **Ključne riječi:** drumski prevoz, ugovor, prava i obaveze, prestanak, predmet, cijena

CONTRACT IN ROAD TRANSPORT OF GOODS

Abstract: Road transport of goods is an old activity because the goods were to be delivered to the buyer. This type of transport has its own shortcomings and advantages. All these relationships were to be bound by contract. The contract itself was perfected up to the Convention in the contract for international road transport of goods. Contracts of this kind are informal, essential elements are the subject of the transport price. It concludes in written form, most often by issuing a road transport bill. The contract terminates with a proper fulfillment or termination of the contract. Significant issues are the rights and obligations of road hauliers.

Key words: road transport, contract, rights and obligations, termination, object, price

UVOD

Drumski prevoz je pogodna vrsta prevoza, a i sposobna za kombinovanje sa drugim vrstama prevoza posebno za sprovođenje specijalizacije u prevozu. Mana mu je što prevozi manje količine robe i zavisi od klimatskih uslova. Konvencija o ugovoru za međunarodni drumski prevoz roba (CMR)⁷⁴ propisuje obaveze prevoznika i dokumente koji se moraju posjedovati. Drumski prevoz možemo razlikovati na unutrašnji i međunarodni, te prevoz za spostvene potrebe i prevoz u cilju zarade. Razlikuje se i podprevozioc od uzastopnog prevozioca, te druge vrste prevoza. Naj snažniji izvor prava za drumski saobraćaj predstavlja Zakon o ugovorima u prevozu u drumskom saobraćaju iz 1995. godine, dok je u međunarodnom drumskom saobraćaju je CMR iz 1956. godine.

Ugovor o prevozu robe u drumskom saobraćaju je uvijek neformalan, ako za pojedine slučajeve nije predviđena posebna forma. Ugovor se smatra zaključenim kada se ugovorne strane na bilo koji način saglase o bitnim elementima.

U drumskom saobraćaju ima dosta preduzetnika koji se bave ovom djelatnošću i međusobno se konkurišu i nemaju odgovarajući monopolski položaj. Pošiljalac je svako fizičko i pravno lice koje sa prevoziocem zaključi ugovor.

⁷⁴ Prulić Velibor i drugi, Vodič za vozače u međunarodnim cestovnom transportu, Besjeda, B. Luka, 2006. godina str. 49.

Prevoznik je obavezan da stvari preveze vozilom koje obezbjeđuje uredno i blagovremeno izvršenje ugovora. Karakteristika ovih ugovora je i ta da vozač po zaposlenju smatra se ovlaštenim da sklopi ugovore o prevozu pod redovnim uslovima.

TOVARNI LIST

Tovarni liste se izdaje u vezi sa izvršenjem ugovora, on služi kao dokaz da je roba primljena na prevoz, uz obećanje da će se prevoz na vrijeme i uredno izvršiti da se stvari predaju primaocu u određenom mjestu. Tovarni list služi i kao dokaz o zaključenom ugovoru o prevozu i uslovima ugovora (važi ono što je navedeno u tovarnom listu)⁷⁵. Nije stroga obaveza izdavanja tovarnog lista, ako stranke ne zahtijevaju, a izdaje se u tri primjerka (pošiljalac i prevoznik imaju pravo da se tovarni list izdaje za svako vozilo i za svaku vrstu stvari). Stranke se ne mogu dogovarati suprotno Zakonskim propisima. Zakon određuje obavezne elemente drumskog tovarnog lista. Uz manje korekcije u ovim opštim uslovima prisvajaju se pravila Ženevske konvencije (CMR)⁷⁶

U praksi se uglavnom upotrebljava jednobrazni obrazac tovarnog lista koji je izradila međunarodna unija za drumski saobraćaj IRU (International Road Transport Union).

Tovarni list po pravilu popunjava pošiljalac robe, a on je odgovoran za tačnost, potpunost i istinitost podataka, kao i za štetne posledice koje su ostali pretrpili zbog takvih podataka.

Putni nalog ne može da ima funkciju tovarnog lista. Postoji mogućnost izdavanja prenosivog tovarnog lista, a za to mora postojati sporazum između pošiljaoca i prevoznika (mora biti i naglašeno da se radi o prenosivom tovarnom listu).

Postoji i pismena forma za zaključenje ugovora tzv. zaključnica. Ona predhodi ugovoru. Zaključnica i tovarni list treba da se poklapaju, a u svakom slučaju važe odredbe tovarnog lista.

Međunarodni drumski prevoz robe

Međunarodni prevoz robe reguliše CMR konvencija. U međunarodnom drumskom prevozu mjesto preuzimanja robe i mjesto predaje robe su u različitim državama. Konvencija se primjenjuje na sve vrste prevoza: linijske i slobodne, kao i prevoz za sopstvene potrebe.

Karnet TIR predstavlja carinski dokument koji se izdaje na osnovu carinske konvencije o međunarodnom prevozu robe. Uloge karneta TIR je uprošćavanje carinskih formalnosti u međunarodnom drumskom prevozu robe bez carinskog prevoza robe. Vozila moraju ispunjavati određene tehničke uslove. Takođe roba mora biti zapečaćena, vozilo mora imati tablu sa oznakom TIR. Karnet TIR mogu izdavati ovlaštene organizacije koje su članovi Međunarodne unije za drumski transport IRU. Zbog velikih rizika ovlaštene organizacije se osiguravaju kod osiguravajućih društava od tog rizika.⁷⁷

Na osnovu karneta TIR znatno se ubrzava međunarodni drumski prevoz i umanjuju se troškovi.

⁷⁵ Ivošević, Borislav, Saobraćajno pravo, Službeni glasnik, Beograd, 2008, str. 292-293.

⁷⁶ Carić, Slavko, i drugi, Saobraćajno pravo, Privredna akademija, Novi Sad, 2004, str. 300.

⁷⁷ Carić, Slavko i drugi, Isto djelo, str. 303-304

Međunarodni prevoz je javni prevoz i vrši se u linijskom i slobodnom saobraćaju ili za sopstvene potrebe.

Izvršenje ugovora

Izvršenje ugovora otpočinje kada prevoznik postavi vozilo na mjesto utovara. Ako to mjesto nije određeno ugovorom pošiljalac će blagovremeno odrediti i saopštiti prevoziocu, to mjesto mora biti bezbjedno.

Ako prevoznik nije siguran u bezbjednost svoga vozila, on će da potraži najbliže bezbjedno mjesto za utovar, u određen dan i u normalno radno vrijeme, te da o tome obavijesti pošiljaoca.

Stvari u prevoz po količini se utvrđuju težinom, zapreminom, brojem komada ili na drugi način gdje ne postoje stroge zakonske obaveze, jer Zakon ostavlja mogućnost dogovora i sporazum stranaka.

Pošiljalac ima pravo da prevoziocu preda i druge stvari, a važno je da se ne mijenjaju uslovi prevoza i da ne dođe do zadržavanja vozila na utovoru i istovaru i da ne bude ugrožena bezbjednost u saobraćaju. Utovar se vrši pod nadzorom prevozioca, a ne postoji neki posebni zakoni za izvršenje prevoza stvari (uvijek postoji i dodatno vrijeme za utovar). U vrijeme utovara računaju se i sve radnje potrebne, radnje koje su prateće, kako bi prevoz mogao da započne.

Neophodno je da prevoz započne na vrijeme, a pošiljalac ima i pravo da zahtjeva naknadu štete. Pošiljalac treba da da odgovarajuća uputstva za čuvanje i rukovanje stvarima gdje je potrebna pažnja. Specifičnosti postoje kod prevoza takvih stvari. Obaveza je prevozioca da prevoz izvrši ugovorenim putem, ako to nije ugovoreno onda se to čini najpovoljnijim putem za stvari. Rijetko se ugovora precizni tok prevoza, ali se treba poštovati uobičajeno vrijeme (S obzirom na dužinu puta i vrstu vozila).⁷⁸

Pravo na davanje naloga prevoziocu i odgovornost prevozioca

Korisnik prevoza ima pravo da daje naloge i raspolaže stvarima u prevozu, te može da obustavi prevoz stvari, da se predaja primaocu odloži, da se predaja izvrši u nekom drugom mjestu, da se stvar preda drugom primaocu ili da se stvar vrati u mjesto otpreme.

Pošiljalac ima pravo da predaje tovarni list drugom licu, primalac može da raspolaže sa stvarima u toku prevoza samo ako je to stavljeno u tovarni list.

Pravo raspolaganja stvarima u toku prevoza ima ovlašten imalac tovarnog lista, te može zahtjevati da obustavi prevoz, da stvar preda u nekom drugom mjestu ili da stvar vozi u mjesto otpreme.

Prevoznik ne može da odbije izvršenje i izmjene ugovora o prevozu:

- ✓ ako izvršenje izmjena ugovora nije protivno carinskim propisima
- ✓ ako ne nastaje šteta drugom korisniku prevoza,
- ✓ ako se prevoziocu nadoknadi šteta i svi drugi troškovi

⁷⁸ Ivošević, Borislav, Isto djelo, str. 293-296

- ✓ ako je izvršenje zahtjeva moguće.

Prevozi­lac od­go­va­ra od ča­sa preu­zi­ma­nja do ča­sa pre­da­je. Od­go­vornost se utvrđuje kako za gubitak i oštećenje, tako i za štetu nastalu zbog zakašnjenja u predaji osim ako prevozi­lac doka­že da šteta nije nastala njegovom krivicom.

Oslo­ba­đajuće okolnosti su zbog:

- ✓ Nedostatka oznake na koletima;
- ✓ Prirode stvari koje su po svojim svojstvima izložene potpunom ili djelimičnom gubitku ili oštećenju.
- ✓ Rukovanja, utovora, slaganja i istovara od strane primaoca ili pošiljaoca
- ✓ Nedostatka ili lošeg stanja ambalaže
- ✓ Upotrebe otvorenih ili nepokrivenih vozila (ako je upotreba izričito ugovorena).

Isključuje se i odgovornost za robu koja je sklona gubitku svoje težine.

Vozar od­go­va­ra za štetu na stvarima zbog slabog stanja kamiona te je odgovoran i za štetu zbog nepravilnog utovara tereta. Prevozi­lac snosi odgovornost za čuvanje i postupanje sa robom. U slučaju zakašnjenja prevoza, prevozi­lac je dužan da plati 1/10 prevoznine za svaki dan, a najviše do 1/3 prevoznine ukupno, ako se dokaže stvarna šteta može da se traži naplata do dvostrukog iznosa prevoznine.

Predaja i prijem stvari

Prevoznina se određuje ugovorom ili na druge uobičajene načine. Prevoznina se plaća samo za stvari stavljene na raspolaganje primaocu u određenom mjestu.

Prevozi­lac je dužan da primaocu preda stvari ili imocu prenosivog tovarnog lista, a ovi da mu plate prevozninu.

Prema propisima CMR konvencije, primalac primanjem robe i tovarnog lista preuzima obavezu plaćanja prevoznine. Dužan je da plati prevozninu samo ako takvu obavezu izričito preuzme ili ako je primalac odbije da primi robu.

U prevoznim poslovima umjesto vozara koji je ugovorio prevoz stvarni prevoz može da izvrši podvozar. U ovom slučaju primalac robe ima sva ista prava i obaveze.

Primalac je dužan da prilikom prijema se uvjeri da stvari i po količini i na drugi način prima u ispravnom stanju, a u slučaju da uoči neke nedostatke dužan je da odmah stavi određene prigovore, a ako ne uloži prigovore smatra se da su mu uredno predate. Ako se nedostaci nisu mogli primijetiti primalac ima naknadni rok od sedam dana od dana predaje, a ukoliko u tome roku ne podnese prigovor gubi pravo na naknadu štete. Rok za podnošenje zahtjeva iznosi pet dana od dana kada su stvari stavljene na raspolaganje radi prijema. Ukoliko se zahtjev za reklamaciju ne riješi za 30 dana imalac prava može da podnese tužbu sudu, a sva potraživanja zbog oštećenja stvari i zbog zakašnjenja kod ugovora zastarijevaju u roku od godinu dana.

Na kraju je važno istaći obaveze prevozioca a to su:

- ✓ Drumski prevozi­lac ima osnovnu obavezu da robu preveze i da je čuva od trenutka prijema od strane pošiljaoca do trenutka predaje primaocu,

- ✓ Obavezan je da primi robu na prevoz,
- ✓ Istaknute obaveze drumskog prevozioca u pogledu utovara robe u vozilo
- ✓ Obaveze drumskog prevozioca u vezi izdavanja tovarnog lista,
- ✓ Obaveze drumskog prevozica u pogledu izvršenja drumskog prevoza robe,
- ✓ Obaveze drumskog prevozica u pogledu raspolaganja sa robom u toku prevoza od strane korisnika prevoza,
- ✓ Predaje u mjestu opredjeljenja

Prava drumskog prevoznika su:

- ✓ Pravo na prevozninu, pravo na naknadu nužnih i korisnih troškove
- ✓ Pravo da obezbijedi ugovorna potraživanja pravom zaloga i pravom pridržaja.⁷⁹

Prestanak ugovora

Ova vrsta ugovora najčešće prestaje urednim ispunjenjem obaveza, ali se strane mogu i naknadno da dogovore o prestanku ugovora, a može se predviđjeti i pravo jedne strane da odustane od ugovora, a i da nestankom određenih situacija mogu da odustanu od ugovora.

Zastarjelost potraživanja iz ovih ugovora je godina dana, (rokovi teku od dana predaje robe ili ako je roba izgubljena od dana kada se smatra da je roba izgubljena). Ukoliko nastanu neke druge okolnosti koje nisu regulisane pravilima drumskog transportnog prava rješavaće se opštim pravilima obligacionog prava.

ZAKLJUČAK

Veliki značaj ove vrste ugovora je zbog velike razmjene roba. Značajan je kroz istoriju i spada u najstarije grane prevoza, a posebno razvojem automobilske saobraćaja. Drumski prevoz je pokretljiviji od željezničkog i najpogodnija vrsta prevoza za direktno izvršenje prevoza stvari.

Pogodnost je što drumska vozila mogu da se kreću i po manje kvalitetnim pa samim tim i jeftinijim drumskim saobraćajnicama.

Ova vrsta prevoza je pogodna i za kombinovanje sa drugim vrstama prevoza. Ova vrsta prevoza može da bude gradska, prigradska te domaći i međunarodni prevoz.

Zbog prevoza roba i velikih vrijednosti istih važno je poštovati sva pravila ove vrste ugovora, a posebno prava i obaveze prevozioca.

LITERATURA

- [1] Carić, Slavko i drugi, Saobraćajno pravo, Privredna akademija, Novi Sad, 2006;
- [2] Ivošević, Branislav, Saobraćajno pravo, Službeni glasnik, Beograd, 2008;
- [3] Mirović, Dragutin, Poslovno pravo, škola za spoljnu trgovinu, Bijeljina 2004.
- [4] Peulić, Velibor i drugi, Vodič za vozače u međunarodnom cestovnom transportu, Besjeda, B. Luka, 2006;
- [5] Rajčević, Marko, Poslovno pravo, Pravni fakultet, B. Luka

⁷⁹ Carić, Slavko i drugi, isto djelo, str 318-321.